

tuje vest. Tako se bo jeziku našemu hipoma pot odperla krog in krog; rodoljubni možje bodo eden za drugim gradiva donášali za omiko in blagor naroda, in spolnilo se bode prerokovanje neumerlega pesnika našega:

„Vremena bodo Krajncem se zjasnile,
Jim milše zvezde kakor zdaj sijale.“

(Živio, živijo!)

Sadjoreja, gojzdi, murboreja in marsikaj družega na Gorenškem.

Ko je lani neki popotnik začel popisovati „velike kebre“ po Gorenškem, sem radovedno pričakoval, kdaj da bo do Gorij prikoračil in kaj da bo od njih povedal. Pravo! prav dobro jo je pisavec zadel; namreč on Gorjanov ni ravno hvalil, pa jih tudi ni preveč grajal. — Res, kebrov se tudi v Gorjah ne manjka; toda, ako se Gorjani drugim seljanom primerjajo, so oni v sadjorejstvu, v obdelovanji polja in gmajne veliko več storili kot drugi. Pridi, prijatel, v jeseni, in ako nam ljubi Bog blagoslovi zopet drevesa z obilnim sadom, se boš lahko sam prepričal, koliko žlahnega sadja imajo Gorjani, — in smem ti zaterditi, da vsak gospodar ti bo rad pripustil, da pokusiš ta ali uni sad ali ga še celo v žep vtakneš; vidil boš, da Gorjani niso taki vmazanci, kakor si jih nekteri mislijo. — Tudi tiste svojeglavneže, ki zmiraj terdijo, da se gmajne ne dajo lahko v rodovitno polje spreobrniti, in menijo celo, da jim neobdelana zemlja več dobička donáša kakor obdelana, v spomladi v Gorje povabim, in z veseljem vas bom v take kraje peljal, kjer je pred 5 ali 10 leti ternje rastlo; vidili in prepričali se bote, da dobra volja in pridne roké zamorejo v kratkem tudi pusto zemljo spremeniti v najlepše njive.

Kebri, o kterih sem že od začetka omenil, da se jih tudi v Gorjah ne manjka, le po gojzdihostno drevje prav požrešno objedajo; al teh kebrov ne bom popisoval, ker ne vem, ali bi s kebre ali kebrovci deržal; saj, ako kteremu kebru rečem, zakaj da tako požrešno gojzde do kostí objedajo, me hitro zaverne in pravi, da je to smertni greh, kebre sami dobro vemo; toda ako pokluke sami ne oberamo, pa kebrovci ptuje kebre skupej našenejo, ki še vse hujše zobé v drevje zasajajo kot mi; toraj je bolj prav, da pečenko, dokler je je kaj, sami domači kebre povžijemo, kakor da bi jo ptuji povžili! — Tudi tistih vélikih kebrov, ki so pred 5 leti v šolsko drevesnico priferfrali, in nam v eni noči pozobali več tavžent drevesc, ne bom danes popisoval, ker jih po imenu dobro ne poznam, — in ko bi jih tudi vjel in spoznal, bi jih ne hotel na bucko nabosti in gosp. Šmidu v Šiško poslati; zakaj poboljšali so se in nič več drevesc ne objedajo; zato bom raje povedal, kaj da je naše kebre k poboljšanju pripeljalo, da nič več sadnih drevesnic ne objedajo; namreč potem, ko so nam tisti véliki kebre drevesnico pozobali, so naš častiti gosp. fajmošter v pridigi te kebre tako grajali, in škodo, ki so jo storili, tako živo popisovali, da so menda vsi keršeni kebre sklenili, se z zobmi sadnih drevesc nikdar več ne dotakniti. Ta pridiga g. fajmoštra pa ni le poboljšala kebrov, ampak je bila vsem poslušavcom v velik prid, ker jim je dala pravi zapopadek od drevesnic. Ko smo pred 7 leti v Gorjah s šolarji drevesnico napravljali in peške sejali, so se nam marsikteri, sicer pametni ljudje posmehovali, pa nekteri so se še celo hudovali in rekli, da bi bilo bolj prav, ako bi se ta prostor, ki je bil za drevesnico odmenjen, raje za kaj bolj koristnega porabil; — menili so namreč, da je to le otročarija!

Toda — hvala Bogu — zdaj je pri nas vse drugače: več posestnikov mi je že reklo, da dajo radi prostor zastonj, ako hočem zopet drevesnico napraviti; toda ker eno malo že imamo, namreč toliko, da se morejo učenci v sadjorejstvu podučevati, se ne mislim s tem bolj ukvarjati, kakor mi je dolžnost, ker naša mladina ima zdaj že sama po sebi za to veselje; toraj sem sklenil, se raji vprihodnje murbne reje lotiti; zakaj prepričal sem se, da je zemlja

in lega naših gričov, posebno Višelnice in Homa prav dobra za murbo.

H koncu danes le še to-le pristavim: Veliko koristnega bi se dalo vpeljati na Gorenškem, ako bi ne deržali taki možje, ki imajo v tem kaj govoriti, pod pazdih rok! Res za svoj žep še vsak kaj dela, le za splošni prid — kar je pa vendar vsakega človeka sveta dolžnost — nam je vse premalo mar!

Jaka.

Gospodarska skušnja.

(Razloček med dobrimi in slabimi židnimi jajčki). V francozkem časniku „Comp. rend.“ je neki svilorejec povedal, kako se dajo dobri ali slabi židni jajčki razločiti, namreč tako-le: Daj jajčka kuhati v vodi, in vidil bodeš, da dobre jajčica dobijo barvo španskega bezga (temno-lilá); jajčica vseh družih barv so slabe.

Še nekaj o nekdanji Krajni.

Med zemljopisi starega časa so tudi bukve, ki so jih še le sedanji čas začeli bolj čislati, ki so res tudi važne za začetek srednjih časov; je namreč svetopis Ravenskega neimenovanca (Ravennatis anonymi cosmographia). Ni bilo lahko dobiti teh bukev, ker stari natisi so se le še v kaki redki bukvarnici hranili; nov natis je prišel zopet lansko leto v Berolinu na dan. Iz dr. Kandlerjevih naznanil mi je bilo jasno, da omenjeni ravenski pisatelj tudi o krajnski zemlji govori; radovednost me je že davno pomikala za tem, ker pisatelj je živel v sedmem stoletji, bi tedaj utegnil neznane reči odkriti.

Tega ravenskega neimenovanca tedaj sem vendar dobil v roke, in koliko sem našel v njem o naši Krajni?

Po njegovi besedi je sedanja dolenska stran spadala k Valeriji, ktera dežela je bila po cesarji Dioklecijanu izločena iz gornje in doljne Panonije, in je obsegala zemljo med Dravo in Savo; po družih pisateljih se je le doljni del te zemlje štel za Valerijo, gornji pa za Savijo. V teh krajih Ravenčan imenuje kraje, ki so znani iz rimskih popisov, samo da jih precej spremenjeno piše. Tako se bere Sicce namesti Siscia, Sisek; Romula, pri Mokricah; Nomidunum, namesti Noviodunum, pod Kerškim; Crupium namesti Crucium, pod Škocijanom; Praetorium Latobiorum pri Trebnem pa je izpušen; dalje se bere Acerbo namesti Acervo, pri Zatičini; Atamina pa namesti Aemona, pri Ljubljani.

Potem pa Ravenčan piše dalje:

„Poleg te Valerije pa leži dežela, ki se imenuje Karneola (Carneola), ki se je stari čas tudi Julskoplaninska (Alpis Juliana) imenovala. To deželo karnsko (Carnech patriam) so tisti modroslovci kot Valerijo popisali; o tej karnski deželi sem bral, da so bile nekatere mesta, zmed kterih hočem nekatere naznaniti; so namreč: Carnium, Scoldium, Ripplium, Ris, Planta, Clemidium, Sedo. Dalje so po dolini te dežele mesta, namreč: Seution, Patiuma, Sorbam, Eperunto, Precona, Lebra, Ambito Barneo, Paris, Elebra, Ecuno, Selunto, Poreston, Artara, Ranio, Rinubio, Benela, Cliena. Na verhu hribov te dežele berem, da je jezero; tudi ima ta dežela razne reke, med drugimi je reka, ki se imenuje Kerka (Corcac).“

Na drugem mestu še piše ta Ravenčan:

„Italija pa se končuje, ko ima za mejo visoke hribe, ktere nekteri imenujejo Titanske. Ti hribje segajo do galijanskega morja, ne deleč od mesta Vigintimilia; in ti hribje ločijo dežele Septimano in Italijo, Burgundijo in Italijo, Mavrijane in Italijo, Recijane, ki so zdaj pod Bavarci, in Italijo, Korotance (Carontanos) in Italijo, deželo karnsko (patriam Carnium) in Italijo; ta karnski verh (jugum Carnium) so stari imenovali julsko planino. Ti hribje končujejo Italijo, in dohajajo na drugi strani do jadranskega morja, ne deleč od mesta Tarsatika v Liburnii.“

Iz vseh teh besed je jasno, da Ravenčanu dežela Carneola ali Carnium ni druga kakor Krajnska; to deželo ločijo julske planine od nekdanje Italije; tukaj je tudi reka Kerka, in jezero verh hribov, namreč cerkniško, ki od vsake strani stoji visoko, bodi si od Tersta ali od Ljubljane.

Pa zastran mest bo težko kdo pravo zadel. Carnium bo vsak Slovenec imel za Kranj, vendar novi izdatelj ga razlaga za Julium carnicum, sedanje Zuglio v Furlanii, prav za prav v Karnijeli. Pa Scoldium, Ripplium, Ris itd., kateri kraji so to? Planta izdatelj razlaga za Planino, Sorbam za S. Serb pri Terstu, Ranio za Brežice (Rann) na Štajarskem, Cliena za Klanjec na Horvaškem, pa tega mu bo Slovenec malo dal veljati. Jez bi si doslej malo imen upal ugibati; na priliko Sorbam za Sovro, Eperunto za Nauportus, Verhuiko, Artana z dr. Kandlerjem za Idrijo, zakaj imena Ravenčan piše zlo pokvarjene. Naj poskušajo drugi kaj več.

To pa je vendar pomljivo, da Ravenčanove imena mest se dobro skladajo s kraji sedanje Furlanije ali nekdanje Karnije; na pr. Ris Risano ali Režija, Planta Piano, Clemidium Glemona, Sedo Sedegliano, Patiuma Paderno, Sorbam Sauris ali Savorgnano, Eperunto Prato, Precona Precenico ali Preone, Lebra Flambro, Ambito Ampezzo, Barneo Varmo, Paris Pers, Poreston Prestento, Artara Ardegna, Ranio Reana, Benela Begnara. Po takem bi se moglo reči: škoda, da se Ravenčan v popisovanji zemlje nekako meša.

V svojem svetopisu pa ta Ravenčan imenuje tudi mnogo isterskih mest, vmes nektere, ki se ne berejo v rimskih potopisih. K Liburnii so štete mesta: Tarsaticum Tersat, Lauriana Lovrana, Albona Labin. K Istri so štete: Arsia Raša, Nessacium pri iztoku Raše, Pola Pule, Ruginium Rovinj, Parentium Pareč, Neapolis Citanova ali Novigrad, Humagum Umag, Siparis Sipar, Silbium Salvor, Piranon Piran, Capris Koper, Tregeste Terst. Eno ime se mi med temi zlasti zdi pomljivo, namreč Neapolis za Novigrad; istrijski pisatelji so namreč hotli vediti, da je ondi stala Emona, ne pa pri Ljubljani; s tem mnenjem so vlekli zgodbe stare Emone iz Krajnskega na Istrijsko, zlasti so emonske škofe sv. Maksima, sv. Flora, Patricija ali Petra za Novigrad si lastili. Če je pa Novigrad se že kedaj imenoval Neapolis, pade prepis za „Emona“ sam po sebi v nič.

Hicinger.

Jugoslavenska književnost in hrvaški ustav.

Iz Zagreba dné 1. aprila 1861. Sopot nas je razveselil naš pisavec Bogoslav Šulek z mično knjižico. — Za mnogotere Hrvate, posebno pa za Dalmatince, ki jih zdaj Hrvati vabijo k sebi, velike je cene in važnosti, da se pozna njihova konstitucija ali ustav, pa tudi za Slovence ni brez velike cene in važnosti, kako stojé sosedni bratje. Zato nam je prav mило, da Vam morem to delce priporočiti že kot edino, pa tudi v kratkosti svoji toliko podučljivo knjižico, ker zaderžuje na 122 stranéh vse bistveno in glavneje. Začenja pa prav temeljito o prvih početkih vsakega deržavljanskega življenja, to je, o razločku samovlade in konstitucije, zatem našteva a) zadeve hrvatsko-ogerskega postavodavstva (tedaj o vladaru in njegovih pravicah, o zboru ogerskem in hrvaškem), zatem b) zadeve oskerbovanja deželnega ali administracije (in to o dvorni kancelarii, o hrvaški dikasterii, o nadvorniku, banu in o hrvaškem namestništvu; o županijah in dotičnih uradnikih; o voljenji teh uradnikov, ki jih vse narod voliti ima; o občinah ali srenjah); za tem c) je na kratko omejeno, kako in komu so pred letom 1848 štibre ali dace plačevali; na koncu so razložene d) sedanje zadeve sodnij, ter nam pravi gosp. pisavec, da staro sodništvo ni veljalo,

in da je do prihodnjega zbora deželnega ostalo avstrijsko, ker je v mnogih rečéh bolje od ogerskega ter da bo zbor popravil, kar se leta 1848 ni moglo kmalo popraviti. Na koncu razložen je deržavni zbor ali sovet. — Iz tega kratkega zapopadka vsak lahko zná, kaj bo najdel v knjigi. Obširno je opisano, kar še veljá od starih časov, tedaj a) o postavodavstvu, in b) o ravnanju deželnem; drugo pa celó na kratkem, ker menda misli, da ne bo preživelo prihodnjega zbora deželnega. Knjižica, pisana tako jasno, in v lepem hrvaškem jeziku, da jo vsak omikan Slovenec z rečnikom v roki lahko razume, in lepo natisnjena veljá 40 nov. kraje. *)

Kar je na koncu rečeno, ni namenjeno samo Hrvatom in Slavoncem; ampak posebno „braći dalmatinskoj, krajiškoj i slovenskoj“. Če Vam je po volji, v kratkih sostavkih dajati načert ustava ogersko-hrvaškega, da se vidi, česar se oživamo že zdaj, in kaj bomo imeli v prihodnje.

Slovstvo srbsko.

Pervi pisavec, ki je zbudil Srbe k narodnemu življenju, bil je Dositej Obradović. — Da si privabi posebno narod prosti, je napisal veliko basen, ter jim je dodal filozofičke opazke ali opombe. Razun drugih del pa je tudi v filozofičkem duhu opisal svoje življenje in zgodbe. Že mnogokrat so te dela s cirilico natisnjene; poslednjikrat leta 1850, in to 1500 natisov; al že pred nekaj let ni bilo le enega natisa več dobiti. Zato se natiskuje iz novega v Novem Sadu; kdor hoče podpisati samo za basni in življenje, ki so najvažneje tri knjige, bo ga stalo samo dva goldinarja; kdor bi se pa rad podpisal na vse dela, to je, vseh deset knjig, ga bo stalo 6 gold. Če bi pa kdo želel lepši papir, naj podpiše za perve tri knjige tri, za vse skup pa devet goldinarjev.

Plačalo se bo, ko pridejo knjige do rok. Podpise nabira profesor J. Macun.

Slutje.

Zložil J. Stičan.

So ušesa me serbéle,
Ko sem ravno šel na dom:
To gotovo kaj pomeni,
Da kaj nov'ga slišal bom.

Al' ne ljubi več me draga,
Mi sercé bo žalostno;
Al' je umerla sestra blaga,
Pojdem tudi jaz za njó?

Ko pa tako premišljujem
Ino gledam le v nebó,
Se nad kamenom spodtaknem! —
Nos oblit je s kervijo.

Novice iz deželnih zborov.

Deželni zbor krajnski.

Iz druge seje deželnega zbora imamo najpred spodbiti krivo misel, ki se je sém ter tje raznesla, da je gospod dr. Tomanov predlog o jeziku slovenskem v 2. seji bil overžen. To ni res, in kdor kaj takega terdi, kaže, da ne razume zbornih izrazov; sklep večine je le bil, da, ker sleherni vsled deželne ustave more v našem domačem jeziku v zboru govoriti kakor mu je drago, posebnega določka o tem ni treba.

V 3. zboru je gosp. deželni predstojnik razodel zboru sporočilo ministersko, naj deželni odbor prevzame kmali deželno premoženje in deželne lastnine, in se zavoljo tega pogodi s prejšnjimi stanovi.

*) Dobiva se res hvale vredna knjižica tudi v Ljubljani pri gosp. Blazniku po 40 kr. nov. dn. Vred.